

จิตสำนึกของคนไทยผู้คิดค้าขายกล้วยไม้

บทนำ

คน คือปัจจัยสำคัญทั้งในการอนุรักษ์ และพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้เจริญก้าวหน้าไปได้อย่างมั่นคง ในด้านการผลิตและการค้ากล้วยไม้ก็เช่นกัน หากแต่ละคนหวังความสำเร็จ รวมทั้งความมั่นคงให้เป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำการค้า ซึ่งควรได้รับการยอมรับในด้าน

จิตสำนึกที่รับผิดชอบ ทั้งของผู้ผลิตและผู้ค้า น่าจะถือได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด

การสร้างจิตสำนึกที่รับผิดชอบ ในขณะที่นำสิ่งต่างๆ มาปฏิบัติ เพื่อเป็นประโยชน์ทางการค้า ภายในรากฐานจิตใจของผู้บริหารและจัดการ ถึงผู้ปฏิบัติในระดับรองลงไป ควรดำเนินอยู่เสมอว่า สิ่งซึ่งตนปฏิบัติและหวังประโยชน์ทางการค้า มีจุดเริ่มต้นอันเป็นที่มาเป็นอย่างไรมากกว่าจะก้าวมาถึงจุดนี้ได้ แทนที่จะมองเห็นภาพเฉพาะสิ่งซึ่งอยู่ตรงหน้าตนและมุ่งหวังการค้าหาเงิน ว่าเป็นสิ่งสำคัญเพียงอย่างเดียว ซึ่งสภาพดังกล่าวที่เราเรียกว่า การประกอบการค้าอย่างขาดรากฐาน

วงการกล้วยไม้ไทยในยุคของการพัฒนา ซึ่งนำมาสู่การค้าอย่างเห็นผล ได้ชัด เพิ่งจะเริ่มต้นผ่านพ้นมาได้ประมาณ ไม่เกิน 50 ปี จากอดีต ซึ่งเคยมองกล้วยไม้แล้วรู้สึกว่าเป็นของเล่นสำหรับพวกเศรษฐีมีเงิน เป็นผลให้อีกด้านหนึ่งซึ่งหมายถึงคนทั่วไปมอง กล้วยไม้ด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งทำลายเศรษฐกิจของสังคม แม้กลุ่มบุคคลผู้บริหารประเทศก็ยังต่อต้านการปลูกกล้วยไม้ด้วย

กล้วยไม้เป็นหัวหอกเปลี่ยนค่านิยมของคนไทย

หวนกลับไปพิจารณาความจริง เมื่อประมาณก่อน 50 ปีที่ผ่านมา คนไทยจำนวนมาก มีความเชื่ออย่างแน่นหนาว่า ควรปลูกพืชผลที่กินได้เท่านั้น ส่วนพืชที่ไม่สามารถกินเป็นอาหารได้ มักถือกันว่าเป็นของไร้สาระ ประโยชน์ ยิ่งมาถึงช่วงหนึ่งซึ่งพวกเศรษฐีมีเงิน นำกล้วยไม้มาปลูกเล่นสะท้อนให้เห็นทั่วไป รู้สึกว่า คนกลุ่มดังกล่าวใช้กล้วยไม้ประดับบารมี รวมทั้งมีการแข่งขันความเด่นระหว่างกันเอง ยิ่งทำให้ค่านิยมของคนทั่วไปในสังคม เกิดความรู้สึกต่อต้านมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การเริ่มต้นจับงานพัฒนาคนในสังคม โดยเริ่มต้นจากกล้วยไม้ ก่อนที่จะขยายขอบเขตไปสู่เรื่องอื่น ผู้ที่ริเริ่มจึงต้องมีรากฐานจิตใจ ซึ่งได้รับการหล่อหลอมจากตัวเองมาแล้วอย่างลึกซึ้ง

เนื่องจากประเด็นดังกล่าว ซึ่งช่วยให้ได้ผลชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องมีเหตุผลที่เกิดจากรากฐานจิตใจตนเองอย่างอิสระ และลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ดังที่กล่าวไว้ว่า สามารถเดินทวนกระแสสังคมได้อย่างกล้าหาญ นอกจากนั้นยังมีวิญญานในด้านศิลปะ ที่จะช่วยให้คุณสามารถผ่านพ้นปัญหาต่างๆ ซึ่งรุนแรงยิ่งขึ้นได้อย่างปลอดภัย

ซึ่งสิ่งที่กล่าวมาแล้ว ตลอดระยะเวลาของการดำเนินชีวิตและการทำงาน มีผลสะท้อนให้ผู้ปฏิบัติ

มีโอกาสเรียนรู้คุณค่าของชีวิตของตน กับอีกด้านหนึ่ง ช่วยให้รู้ธรรมะ ซึ่งหมายถึงธรรมชาติของจิตใจ และชีวิตคนทั่วไป ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ผลงานพัฒนากล้วยไม้ ที่มีจิตวิญญาณอยู่บนพื้นแผ่นดินไทย เป็นพื้นฐานซึ่งรักษาไว้อย่างมั่นคงมาตลอด นับเป็นแก่นนำสำคัญ ทำให้ค่านิยมของคนในสังคม ซึ่งแต่ก่อนเคยคิดว่า อาหารที่กินเข้าไปทางปาก เป็นสิ่งสำคัญด้านเดียวเท่านั้น มาถึงบัดนี้ควรจะถือว่าอาหารใจมีความสำคัญมากกว่าเพราะเป็นพื้นฐานการนำปฏิบัติซึ่งน่าจะนำไปสู่ความสงบสุขของสังคม

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมเท่าที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีผลทำให้การปลูกไม้ดอกไม้ประดับนานาชนิด สามารถเดินตามรอยของกล้วยไม้ต่อมาได้ อย่างไรก็ตาม มาถึงขณะนี้ คนเป็นจำนวนมาก ก็ยังแสดงออกโดยมุ่งความสำคัญไปยังวัตถุ ทั้งนี้และทั้งนั้นถ้ามองที่การพัฒนาคน โดยเฉพาะการจัดการศึกษา ภายในองค์กรรวมของสังคม ยังไม่อาจจะลึกถึงไปถึงความจริงที่อยู่ในรากฐานจิตใจคนได้

เรื่องการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนไทยทั่วไป ซึ่งยังคงยึดติดอยู่กับด้านวัตถุ หากเป็นคนก็จะเน้นความสำคัญลงไปที่ร่างกายมากกว่ารากฐานจิตใจ ให้เห็นได้ชัดเจน

ดังนั้นภายในภาพรวมของผู้สนใจกล้วยไม้ทั่วไป ส่วนใหญ่ก็ยังมองกล้วยไม้โดยที่รู้สึกว่ายขายได้เงินดีกว่า การมองไม่เห็นคุณค่าได้อย่างลึกซึ้ง

จากเหตุผลดังกล่าว คนในวงการกล้วยไม้ ยิ่งมุ่งแนวทางไปสู่การค้า ส่วนใหญ่ยังสะท้อนภาพให้เห็นว่าปลูกอะไรปลูกตามกัน หากพบว่าบางคนปลูกก่อนคนอื่น ปลูกแล้วขายได้เงินมาก

ซึ่งแท้จริงแล้ว หลักการค้าขายที่มักกล่าวกันว่า ควรตามใจผู้ซื้อ ดังนั้นถ้ารู้ความจริงว่า ภายในภาพรวมของผู้ซื้อที่มีความหลากหลายในด้านรสนิยม หรือที่กล่าวกันว่า คนเราต่างจิตต่างใจ สินค้าที่นำมาเสนอต่อสังคม จึงควรมีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ

ปัญหาการตลาดผลิตผลการเกษตรของคนไทยเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้วทั้งหมด หากมองเห็นความจริงที่รากฐานจิตใจคนได้อย่างกว้างขวาง คงสามารถรู้ได้ว่าประเด็นนี้หาใช่เกิดขึ้นแต่เพียงเรื่องกล้วยไม้เท่านั้น แม้ผลิตผลอื่นๆ ซึ่งควรจะมีการผลิตออกมาอย่างหลากหลาย หากรากฐาน

จิตใจคนมีอิสระ ช่วยให้เปิดกว้าง ย่อมแก้ปัญหาได้เองอย่างเป็นธรรมชาติ ในประเด็นนี้การเปิดโลกทรรศน์จึงเป็นกุญแจดอกสำคัญที่สุด

ปัญหาเรื่องนี้หาใช่มองที่เกษตรกรเท่านั้น หากควรมองสองด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รวมถึงภาคเอกชน ซึ่งทำธุรกิจการค้า วัสดุอุปกรณ์และผลิตภัณฑ์การเกษตรซึ่งใช้เกษตรกรเป็นลูกค้า นับเป็นพื้นฐานสำคัญที่ควรพิจารณาก่อนอื่น ในเมื่อกลุ่มคนจากด้านนี้ มีบทบาทยึดเหนี่ยวอิทธิพลผลประโยชน์เพื่อตนให้เกษตรกร

ดังนั้น ในด้านการค้ากล้วยไม้ ที่ควรครอบคลุมไปถึงไม้ดอกไม้ประดับอย่างอื่นซึ่งติดตามมาอย่างมากหลาย ภาพที่ปรากฏช่วยให้เห็นความจริงอย่างชัดเจนถึงการขาดจิตสำนึก ก็คือ การมองเห็นกล้วยไม้เพียงกล้วยไม้ และมองเห็น ไม้ดอกไม้ประดับ แยกส่วนออกไปจากกล้วยไม้ แบบตัวใครตัวมัน

แม้ระหว่างช่วงที่มีการพัฒนา ห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ซึ่งในทางปฏิบัติเกิดขึ้นในวงการกล้วยไม้ก่อนวงการพืชอย่างอื่น หลังจากนั้น ขณะที่มีการคิณายางพาราขยายพันธุ์โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ แทนที่จะคิดร่วมกันกับการขยายพันธุ์กล้วยไม้ ยังเริ่มต้น โดยนำพันธุ์ยางพาราไปจ้างห้องปฏิบัติการในประเทศอังกฤษ ทำให้อ่านความจริงจากใจคนส่วนใหญ่ได้ว่า ไม่ว่าจะคิดเริ่มต้นทำอะไร คงต้องการความโดดเด่นเพื่อตนเอง มากไปกว่าการนึกถึงประโยชน์ของส่วนรวม

สุดท้ายนี้ กิจการค้าไม้ดอกไม้ประดับอย่างอื่น ซึ่งทำเป็นอาชีพกว้างขวางมากขึ้น หลายคนซึ่งปลูกเพื่อหารายได้ ก็ยังไม่สนใจที่จะย้อนกลับไปดูด้านหลังให้ตนได้รู้ว่า เหตุใดสังคมไทยซึ่งแต่ก่อนคนส่วนใหญ่เคยปฏิเสธ ความสำคัญของไม้ดอกไม้ประดับ มาถึงยุคนี้ จึงให้การยอมรับอย่างกว้างขวาง

จากถึงส่วนที่ใช้แล้วถึงถูกกล้วยไม้หลายแสนต้น ซึ่งถูกส่งไปขายทั่วโลก

หลังจากวงการกล้วยไม้ของไทย ได้รับการพัฒนามาแล้วร่วม 50 ปี อยู่มาวันหนึ่ง ผู้เขียนเรื่องนี้มีโอกาสไปเยี่ยมชมสวนกล้วยไม้แห่งหนึ่ง ในบริเวณตำบลอ้อมน้อย จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งช่วงนั้น การพัฒนาการผลิต การค้ากล้วยไม้ภายในองค์กรรวมของทุกสิ่งทุกอย่าง ได้ผ่านพ้นมาตามขั้นตอน จนถึงขั้นมีการแบ่งหน้าที่กันทำ ช่วยกันให้แต่ละจุดมีความชำนาญในแต่ละเรื่องสูงขึ้น อีกทั้งมีผลลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลงมาได้ อย่างมีเหตุผล

ขณะนั้นผู้เขียนเข้าไปยืนอยู่ท่ามกลางดงกล้วยไม้หลายแสนต้น ขณะที่สวนนั้นทำหน้าที่ รับลูกกล้วยไม้ ซึ่งอยู่ในขวดขยายพันธุ์จากห้องปฏิบัติการ เพื่อนำมาออกรอกจากขวด ปลูกต่อจนกระทั่งถึงขนาดตามที่มีการตกลงกันไว้กับผู้สั่งซื้อ เพื่อนำไปใช้ทำต้นไม้กระถาง ตั้งประดับในอาคารบ้านเรือนและสถานที่ประกอบธุรกิจการค้าในต่างประเทศ

ขณะนั้นผู้เขียนเกิดความรู้สึกขื่นในใจ หวนกลับไปมองเห็นภาพอันเป็นสังขารซึ่งอยู่ในจิตใจตนเอง เมื่อประมาณร่วม 50 ปีมาแล้ว โดยเหตุที่ช่วงนั้นยังมีคน ไทยไม่กี่คนรู้จักกล้วยไม้ ยังเป็นกล้วยไม้ลูกประสม ซึ่งมีขอบเขตการปลูก จำกัดตัวเองอยู่ภายในแวดวงคนมีเงินไม่กี่คน ซึ่งมักเรียกกันว่านักเล่นกล้วยไม้

ถ้าพูดถึงกล้วยไม้ต้นเล็กๆที่เพาะเมล็ดขึ้นมาภายในขวด ยังมีคนรู้เห็นน้อยมาก ดังนั้น หากใคร ได้เห็นก็มักแสดงอาการตื่นเต็นเป็นพิเศษ ยิ่งใคร ได้มาไว้ในครอบครองด้วยก็แทบ ไม่เป็นอันกินอันนอนเอาเลยทีเดียว ซึ่งผู้เขียนเองก็มีอาการคล้ายอย่างนั้นด้วย

แต่อาศัยที่ตนเป็นคนดีนรชนขวนขวายหาความรู้ ยังเป็นสิ่งที่ซึ่งไม่เคยมีโอกาสดูเห็นมาก่อน มักสะท้อนให้เห็นพลังของการต่อสู้อย่างถึงที่สุด โดยคิดว่าตนต้องเข้าถึงมันให้ได้ และต้อง ได้จากการนำปฏิบัติด้วยตนเอง จึงจะเกิดความรู้สึกภูมิใจ

ความจริงช่วงนั้น มีคนทำเรื่องนี้อยู่แล้ว แม้เพียงรายเดียว แต่กลับพบว่ามีการหวงแหนความรู้ไว้เพื่อประโยชน์ของคน แต่ผู้เขียนก็หาโอกาสแอบคุระหว่งที่เจ้าของผลอออยู่เสมอๆเป็นนิจสิน นอกจากนั้นภายใน ส่วนลึกของหัวใจ ยังค้นคิดต่อไปอีกว่า ถ้าตนรู้ได้ทำได้ จะนำความรู้ออกมาเปิดเผยให้หมดเปลือก โดยตั้งความหวังไว้ว่า คงจะช่วยให้โลกนี้มีแต่ความสวยงามและมีความสุขอย่างทั่วถึงกัน

ช่วงนั้น ผู้เขียนค้นพบความจริงจากใจตัวเองว่า ไม่ว่าจะคิดทำอะไร คนมักเกิดจินตนาการอยู่ในหัวใจ ตลอดเวลาว่า เราจะต้องเพาะเมล็ดกล้วยไม้ให้ได้ แม้ว่าไม่มีเงินทองมาจับจ่ายซื้อหน่อหน่อมือเครื่องใช้ ซึ่งแต่ละชิ้นต่างก็มีราคาแพงลิบล้ำสำหรับคนที่ไม่มีเงินรายได้ส่วนตัวแค่นั้น

ช่วงนั้น ไม่ว่าผู้เขียนเดินไปไหนและพบอะไรวางอยู่ตรงหน้า มักนำภาพสิ่งนั้นมาสร้างจินตนาการ เพื่อหวังคิดแปลง สรรพสิ่งทั้งหลายที่เห็นอยู่ตรงหน้า สำหรับนำมาใช้ประโยชน์เป็นเครื่องมือเพาะเมล็ดกล้วยไม้ ไปแทบจะหมด แม้ขุดมีรูปร่าง ไม่เหมือนกัน ซึ่งถูกคนอื่นทิ้งไว้ในที่ต่างๆ คนก็มักนำมาพลิกไปรอบๆ เพื่อหาแง่มุมที่คิดว่า น่าจะเหมาะสมสำหรับใช้เป็นขวดเพาะเมล็ดกล้วยไม้ได้

แม้เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจากมุมมองนี้มันอาจยืดเยื้อมาก แต่แล้วในที่สุดผู้เขียนก็สามารถเพาะเมล็ดกล้วยไม้ได้สำเร็จ จากการใช้ขวดน้ำมันดับปลาที่หาซื้อได้จากเจ้าซื้อขวดใช้แล้ว นับเป็นลูกกล้วยไม้เพียงต้นเดียว และเป็นต้นแรกที่เกิดจากสมาธิอันแน่วแน่ในวิญญานผู้เขียนเองจริงๆ

หลังจากนั้น เมื่อเวลาผ่านไปอีกหนึ่งช่วงหนึ่ง ซึ่งระหว่างนั้นผู้เขียนยังไม่อาจรู้ได้ว่า คนถูกฝังหัวเอาไว้ด้วยภาพภายในความเชื่อที่ว่า การปลูกกล้วยไม้ซึ่งนำออกจากขวดใหม่ๆ จำเป็นต้องเลี้ยงไว้ในตู้กระจก ซึ่งพวกผู้รักมากคือนิยมเอากล้วยไม้มาปลูกเล่นกันในยุคนั้นมักเรียกกันว่า ตู้อ้อยควั่น เพราะมีลักษณะคล้ายตู้ที่มีคนใช้ใส่อ้อยควั่นหามาขายตามริมถนน ฟังแล้วอดทำให้รู้สึกไม่ได้ว่า ช่างนำมาเปรียบเทียบกันได้จริงๆ

นอกจากนั้นยังทราบต่อมาว่า หลังจากนำลูกกล้วยไม้มาใส่ไว้ในตู้กระจกแล้ว ก็เอาตู้ไปตั้งไว้ในที่ร่มรำไรเพื่อให้มีโอกาสดับโต ทำยังไงล่ะครับ? ตนเองก็ไม่มีปัญญาไปหาตู้กระจก หรือตู้อ้อยควั่นที่ไหน แม้เพียงใบเล็กๆ เพราะเงินทองที่จะเลี้ยงปากเลี้ยงท้องก็ยังอยู่ในสภาพซึ่งเรียกกันว่า ได้เดือนหมดเดือน ไหนจะต้องเลี้ยงแม่เลี้ยงเมีย และเลี้ยงลูกอีกถึงสองคนซึ่งตามกันมา

ในที่สุด ภาวะดิ้นรนซึ่งเกิดขึ้นในจิตวิญญานความรักอย่างเป็นธรรมชาติ โดยที่ผู้เขียนมีอยู่แล้ว ทำให้วันหนึ่ง ระหว่างช่วงที่ตัวเองกำลังเดินวนเวียนอยู่ในบริเวณหลังบ้าน ซึ่งมีพื้นที่ติดอยู่กับริมคลองแคบๆ ภายในบ้านของทางราชการของเกษตรกลางบางเขนนั่นเอง พลันสายตาก็เหลือบไปเห็นหลุมเก่าๆหลุมหนึ่ง ซึ่งแต่แรกก็ไม่รู้ว่าเป็นหลุมอะไร จนกระทั่งเดินเข้าไปพิจารณาใกล้ๆ จึงรู้ว่าเป็นหลุมส้วมซึม ซึ่งหมดสภาพไปแล้วถูกปล่อยทิ้งไว้

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่หยิบยกขึ้นมาพิจารณา คงไม่มีน้ำหนักมากไปกว่าความรักความสนใจในงานซึ่งเกิดจากความอยากรู้อยากเห็นบนพื้นฐานอุดมการณ์ซึ่งตั้งใจทำเพื่อเพื่อนมนุษย์ โดยที่สิ่งนั้นมีพลังเหนือกว่ามาก

ผู้เขียนเกิดความคิดขึ้นมาทันทีว่า เห็นจะต้องขุดเอาเข้านี้ขึ้นมาคิดแปลงทำตู้กระจกได้แน่แล้วจึงวิ่งไปคว้าจอบที่ฝังอยู่ข้างฝาภายในห้องเก็บของใต้ถุนบ้านมาลงมือขุดไม่กี่ที่ ก็สามารถงัดเอาถังซีเมนต์สี่เหลี่ยมขึ้นมาได้ แต่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะตัวถังก็บอบบางแถมยังเปราะอีกด้วย นอกจากนั้น จากประสบการณ์ยังรู้ว่าภายในผนังทั้งสี่ด้านของถังลักษณะนั้น มีลวดเส้นเล็กๆ ทำโครงไว้ข้างในเพียงไม่กี่เส้นเท่านั้น

จากสภาพที่มองเห็นในขณะนั้น แม้ดินแห้งๆซึ่งคิดเกราะกรังอยู่ตามผิวถัง ผู้เขียนก็ไม่รู้สึกสนใจอะไรมากนัก เพราะลงได้รักและมุ่งมั่น ไปยังสิ่งซึ่งตนมีอยู่ในหัวใจแล้ว คงไม่นึกถึงเรื่องอื่น สิ่งนั้นเองที่พอเคย

ปรารถนาให้ไคอินครั้งหนึ่งว่า เขาแป้นีจะ ลงคิดจะทำอะไรแล้วเขาต้องมุ่งทำให้ได้แม้ใครจะแย้งก็ไม่พูดอะไรทั้งนั้น พ่อเคยได้พูดเรื่องนี้ให้ไคอินครั้งเดียวเท่านั้น แต่ก็ยังจำคำพูดจากพ่อได้ไม่เคยลืม

หลังจากนั้น ผู้เขียนยกมัน ไปตั้งลงบนพื้นดินในเรือนกล้วยไม้ซึ่งจริงๆ แล้วเรือนหลังนี้ถูกดัดแปลงมาจากเก้าอี้เก่าๆ ซึ่งทำด้วยไม้ไผ่ขัดและ โดยเหตุที่เกษจรุ่นน้องซึ่งเคยอยู่บ้านหลังนี้มาก่อน ขณะถูกย้ายออกไปไม่อาจรื้อถอนมันไปได้ เนื่องจากใกล้จะหมดสภาพ จึงมอบให้ผู้เขียนไว้ใช้ต่อมา

หลังจากได้ตั้งส้วมเก่าๆ ซึ่งขูดขึ้นมาจากพื้นดินแล้ว จึงนำไปตั้งลงบนพื้นเรือนซึ่งดัดแปลงมาจากเก้าอี้ดังกล่าว เสร็จแล้วเอาอิฐมอญปูลงที่พื้นเพื่อให้จับความชื้นเก็บไว้ได้นาน ส่วนด้านบน ได้เก็บเอาเศษกระจกแตกๆ ซึ่งมีคนนำมาทิ้งไว้ข้างรั้วบ้าน เอามาใช้ทำหลังคากันฝน เนื่องจากลูกกล้วยไม้เล็กมีความบอบบางมาก หากถูกเม็ดฝนกระแทบแรงๆ รวมกับความแฉะ จะทำให้เน่าได้ง่าย

ในที่สุด หลังจากเวลาผ่านไปนาน จึงพบว่า สามารถเลี้ยงลูกกล้วยไม้ต้นเล็กๆ ให้เติบโตขึ้นมาจนกระทั่งมีความแข็งแรงพอที่จะต่อสู้กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้เอง

สิ่งที่นำมาเล่าให้ฟังทั้งหมด เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2495 มาถึงบัดนี้ เวลาล่วงเลยมาใกล้ 50 ปีแล้ว ซึ่งขณะนี้ผู้เขียนยื่นพิจารณาวิธีการปลูกกล้วยไม้เล็ก ทำให้พบความจริงว่า เราได้สละแนวคิดความเชื่อที่เคยถูกรอไว้ด้วยรูปแบบของตู้ฮ้อยกวันทิ้งไปอย่างสิ้นเชิง ไม่เช่นนั้นแล้ว เมืองไทยคงไม่ก้าวขึ้นมาจากสภาพซึ่งแทบไม่มีอะไร เป็นสาระ จนกระทั่งกลายเป็นประเทศชั้นนำประเทศหนึ่งในวงการกล้วยไม้โลกได้ในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การที่แต่ก่อน เราเริ่มต้นขึ้นมาจากจุดเล็กๆ แม้ยากลำบากแค่ไหน นอกจากนั้นยังมีการสานต่อมาจนถึงระดับโลก

อนึ่ง อาศัยที่ผู้เขียนเป็นคนสนใจทบทวนตัวเองอยู่ตลอดเวลา ในกรณีนี้ ทำให้หวนกลับไปพิจารณาสภาพของตนในช่วงนั้น ช่วงที่มีอายุยังไม่ถึง 30 ปี แลผมยังแทบกลัวได้ว่า มีแค่สองมือกับขาสองข้าง แต่ก็ยังยอมรับว่า ผู้เขียนมีจิตใจซึ่งธรรมชาติมอบมาไว้ให้ ปลอดภัยออกสู่อิสระภาพอีกทั้งมีสมอง เพื่อไว้ใช้คิดค้นหาความจริง

ทำให้กล้ารับสารภาพว่า ช่วงนั้นตนเองก็ยังยึดติดอยู่กับรูปแบบซึ่งได้รับถ่ายทอดมาจากอิทธิพลตำราของต่างประเทศ ซึ่งเชื่อกันว่าการเลี้ยงลูกกล้วยไม้เล็กจำเป็นต้องเลี้ยงในตู้กระจก หลังจากนั้นมา ประสบการณ์จากการปฏิบัติแบบลองผิดลองถูก จึงค่อยๆปรับวิธีการออกไปสู่อิสระภาพได้ในที่สุด แทนที่จะปล่อยให้ตกเป็นทาสต่างชาติมากขึ้น ดังที่พบความจริงกันอยู่ในปัจจุบันว่า ในสภาพแวดล้อมของเมืองไทยซึ่งมีธรรมชาติเหมาะสมมาก เราสามารถปลูกกล้วยไม้เล็กให้เจริญเติบโตได้โดยไม่ต้องอาศัยตู้กระจกหรือเรือนกระจกซึ่งมีราคาสูง

อย่างไรก็ตาม ใ้ว่าเหตุการณ์ซึ่งมีการนำเอาถังส้วมซึมเก่าๆ ที่ใช้แล้ว มาเริ่มต้นใช้เป็นเครื่องมือศึกษาหาความรู้ระหว่างเรื่องแรก แม้มาถึงบัดนี้ เราสามารถปลูกกล้วยไม้เล็กซึ่งเพิ่งออกจากขวดใหม่ๆ ได้โดยไม่ต้องใช้ตู้กระจกหรือเรือนกระจกก็ตาม หากรู้ดีสบายและนึกถึงความสำคัญของการ ได้เงินมากจนกระทั่งลืมนึกถึงที่มาในอดีต การประกอบอาชีพปลูกกล้วยไม้เล็ก ซึ่งบัดนี้ผลิตได้ปีละเป็นเรือนล้านต้น อีกทั้งส่งไปขายได้ทั่วโลก

ใคร่ขอฝากไว้ว่า ภาษิตที่กล่าวไว้ว่า หากไม่มีวันนั้นย่อมไม่มีวันนี้ มีความหมายอย่างลึกซึ้ง จากเหตุดังกล่าว แม้ช่วงหลังๆ ถ้าชนรุ่นหลังที่ก้าวเข้ามาสู่การปลูกกล้วยไม้เป็นการค้า ขาดการคำนึงถึงประเด็นที่ว่า สิ่งที่กำลังสนองประโยชน์แก่ตนเองอยู่นั้น เกิดมาจากอะไร นอกจากนั้น กว่าจะเปลี่ยนแปลงมาถึงจุดที่ก้าวหน้าต่อไป มีอะไรเป็นเหตุเป็นผล

การถ่อมอดีต ย่อมอ่านความจริงได้ว่า เกิดจากความโลภ ย่อมทำให้รากฐานความคิดสูญเสียไปมากขึ้น แทนที่จะอยู่ได้ต่อไปอย่างมั่นคง

อุปกรณ์ต่างๆที่ใช้งานอยู่ในกิจการผลิตกล้วยไม้ของไทย

สิ่งที่พบได้ในปัจจุบัน หลายสิ่งหลายอย่าง เกิดมาจากการใช้วัสดุเหลือใช้ บ้างก็ได้รับการดัดแปลงมาก จากสิ่งซึ่งครั้งหนึ่งเคยถูกทอดทิ้งไว้ที่พื้นดิน ดังนั้นความคิดของผู้ริเริ่ม น่าจะสะท้อนให้เห็นภาพความจริงได้อย่างชัดเจนว่า เป็นคนที่มีวิญญานอยู่กับพื้นดินดินเกิดอย่างเห็นได้ชัด

ซึ่งรากฐานความคิดในการพัฒนาดังกล่าว น่าจะเกิดจากผู้ที่มีจิตใจอิสระ สามารถยื่นหยัดทำงานได้ อย่างเข้มแข็ง นับว่ามีผลอย่างสำคัญ ต่อการกู้อิสรภาพทางการผลิตและการค้ากล้วยไม้ให้กับคนไทยรวมทั้งคนเลงด้วย

ความจริง ภายในระบบการผลิตซึ่งนำไปสู่ผลสำเร็จทางการค้ากล้วยไม้ของไทย มีตัวอย่างปรากฏเห็นได้ในแทบทุกเรื่อง แต่ในโอกาสนี้ ใคร่ขอหยิบยกบางเรื่องมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา และเพื่อยืนยันความจริงให้ทราบ

การเพาะและเลี้ยงลูกกล้วยไม้เล็ก ซึ่งย้อนหลังกลับไปพิจารณาถึงอดีตในช่วงก่อน 50 ปีที่ผ่านมา การเพาะเมล็ดกล้วยไม้ ได้เริ่มต้นขึ้นจากวิธีการเรียนแบบธรรมชาติอย่างเห็นได้ชัด ขณะที่ผู้เขียนผ่านการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เรื่องกล้วยไม้ด้วยตนเองมาแล้วช่วงหนึ่ง จึงได้นำความรู้ที่ออกเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ อย่างอิสระทั้งทางข้อเขียน วิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งเริ่มเปิดสถานีครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2498 ทำให้มีผู้รู้จักผู้เขียน อีกทั้งรู้ว่าการเปิดเผยความรู้เรื่องกล้วยไม้ออกสู่สาธารณชน ในขณะที่กลุ่มคนมีเงินขณะนั้น หวงความรู้อย่างเห็นได้ชัดเจนมาก

ช่วงนั้นผู้เขียนได้ร่วมมือกับปรมาจารย์ทางสถิติอีกสามท่าน โดยมี ม.จ. อธิพรพงศ์ เกษมศรี ซึ่งเป็นโอรสของเสด็จกรมหมื่นทิวากรณ์ วงษ์ประวัตติ อยู่ในนั้นด้วยเปิดการสอนและฝึกอบรมวิชาสถิติให้กับข้าราชการและผู้สนใจเป็นครั้งแรก โดยอาศัย โรงมุ้งด้วยใยจากหลังหนึ่ง อยู่ในบริเวณวังสวนสุนันทา ก่อนที่จะพัฒนามาเป็นสำนักงานสถิติแห่งชาติ

กรมหมื่นทิวากรณ์ วงษ์ประวัตติ เป็นเจ้านายพระองค์หนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญอยู่ในยุคแรกของการรับเทคโนโลยีจากภูมิภาคตะวันตกของโลกเข้ามาใช้กับวงการกล้วยไม้ของไทย

ช่วงนั้นผู้เขียนกับ ม.จ. อธิพรพงศ์ เกษมศรี จากพฤติกรรมภายนอก ผู้เขียนทราบแต่เพียงว่าพระองค์ท่านเป็นนักสถิติ

จนกระทั่งอยู่มาวันหนึ่ง ระหว่างวันหยุดสุดสัปดาห์ พระองค์ท่านได้เสด็จมาที่บ้านผู้เขียน พร้อมทั้งมีกล้วยไม้ต้นหนึ่งติดมาด้วย

ท่านได้รับสั่งว่า ถิ่นนำกล้วยไม้ต้นนี้มาให้อาจารย์ เพราะเป็นต้นแรกที่เสด็จพ่อของฉันทสมขึ้น ซึ่งขณะนั้นคนไทยยังไม่รู้จักการเพาะเมล็ดกล้วยไม้ลงในขวดเพาะ จึงใช้วิธีการเลียนแบบธรรมชาติ หรืออาจกล่าวว่าเป็นวิธีการพื้นฐาน

คนยุคนั้นใช้หลักซึ่งอาจเรียกว่า ให้แม่เลี้ยงลูก จึงนำเมล็ดกล้วยไม้หว่านลงในบริเวณโคน ต้นของต้นแม่ หลังจากนั้นจึงปล่อยให้ทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ ปกติเมล็ดกล้วยไม้ภายในแต่ละฝักจะมีจำนวนเป็นเรือนแสน นอกจากนั้นแต่ละเมล็ดมีขนาดเล็กมาก แม้กระนั้นยังอาจงอกเป็นต้นได้ไม่กี่ปื่น แต่ก็ยังนับว่าช่วยให้มีการเพิ่มปริมาณสืบต่อไปได้

กล้วยไม้ต้นที่ ม.จ. อธิพรพงศ์ ได้นำมามอบให้ผู้เขียน อยู่ในสกุลแคทลียา เป็นประเภทใบคู่ ท่านรับสั่งว่า กล้วยไม้ต้นนี้เป็นแคทลียาถูกผสมซึ่งพ่อฉันทเป็นผู้ผสมขึ้นมา ท่านได้ตั้งชื่อว่า แคทลียา ทิวาเคอเรียนา

ในช่วงนั้น วงการกล้วยไม้ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่อยู่ระดับสูง ซึ่งรวมกลุ่มกันไม่กี่คน สะท้อนให้เห็นแนวโน้มความนิยมที่มุ่งไปยังกล้วยไม้ต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกล้วยไม้ แคทลียา และสกุลใกล้เคียง โดยมีแหล่งกำเนิดในเขตร้อนของทวีปอเมริกา หลังจากยุคที่ชาวตะวันตกได้เข้าไปแพร่อิทธิพลถือครองแผ่นดินในเขตร้อนของทวีปดังกล่าว ได้นำกล้วยไม้เหล่านั้นกลับไปสู่ท้องถิ่นของตน แล้วจึงนำมาเผยแพร่ในทวีปเอเชีย ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย

เมื่อมีการนำความรู้เกี่ยวกับการเพาะเมล็ดกล้วยไม้โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาสู่ประเทศไทย แฝงมากับเทคโนโลยีในการเพาะเห็ดฟาง ผ่านสาขาวิชาโรคพืชโดยไม่เปิดเผย เท่าที่ได้วินิจฉัยถึงเหตุผล น่าจะมีเหตุมาจาก 2 ประการร่วมกัน

ประการแรก เกิดจากการที่ทางการยังไม่ยอมรับความสำคัญของกล้วยไม้จึงต้องมีการแอบแฝงมาในรูปแบบของการค้นคว้าวิจัยในสายโรคพืชวิทยา อีกประการหนึ่ง กล้วยไม้เป็นพืชซึ่งคนทั่วไปมีความกระตือรือร้นที่จะหาความรู้และต้องการเป็นเจ้าของ เนื่องจากเป็นของใหม่ สำหรับชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นอาจเกิดความรู้สึกว่ากล้วยไม้เป็นของสูงสำหรับผู้คหิมีเงิน สอดคล้องกันกับค่านิยมในยุคนั้น

จากเหตุดังกล่าวอาจทำให้ผู้ที่นำเทคโนโลยีการเพาะเมล็ดกล้วยไม้เข้ามาสู่ประเทศไทย มองเห็นโอกาสที่จะนำมาใช้ค้าขายเพื่อประโยชน์ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประการที่สองนี้ มีความสอดคล้องกันกับค่านิยมของกลุ่มผู้เล่นกล้วยไม้ในยุคนั้น ซึ่งแฝงไว้ด้วยความรู้สึกชิงดีชิงเด่น ทำให้หวนความรู้เอาไว้มองตัวเองอย่างเห็นได้ชัด

การถูกขืนยันทัดบนพื้นฐานความเป็นตัวของตัวเองที่ใช้ค้นคว้าหาความรู้เรื่องการผสมพันธุ์ และเพาะเมล็ดกล้วยไม้ในยุคเริ่มแรก โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำออกเผยแพร่สู่สาธารณชนในมุมกว้าง จึงจำเป็นต้องใช้รากฐานที่มั่นคงแข็งแรง และกำหนดตัวเองให้มุ่งไปหาวัตถุประสงค์ ซึ่งคนในสังคมมองเห็นว่าอยู่ในสภาพที่ไร้คุณค่าแล้ว

เท่าที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดน่าจะสะท้อนให้เห็นความจริงอย่างชัดเจนว่า การที่วงการกล้วยไม้ของไทยได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากพื้นฐาน ซึ่งกระแสทั่วไปในสังคมมีการปฏิเธรอย่างชัดเจน น่าจะเกิดจากความมั่นคงร่วมกับความลึกซึ้งของสิ่งที่อยู่ในจิตใจวิญญาณผู้เริ่มต้นมาก่อนอย่างสำคัญ

คำราการเพาะเมล็ดกล้วยไม้เล่มแรก ได้ถูกส่งมาจากสหรัฐอเมริกาเมื่อปี พ.ศ. 2493 หลังจากนำมาพิจารณาศึกษาแล้วทำให้รู้ว่า มีบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เหมาะกับสภาพพื้นฐานของประเทศไทย ทำให้ไม่คิดที่จะเอาแบบอย่างมาใช้ทั้งหมด

อุปกรณ์ที่ใช้บางอย่างเริ่มจากขวดเพาะเมล็ด ซึ่งถ้าใช้ขวดตามตำรา คงมีราคาแพงมาก ช่วงเริ่มแรกจึงหันมาใช้ขวดน้ำมันดับปลา ซึ่งประเทศไทยสั่งจากต่างประเทศมาเป็นจำนวนมาก หลังจากมีผู้บริโภคน้ำมันดับปลาจึงได้เก็บขวดเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ เมื่อเวลาผ่านไปนานอีกช่วงหนึ่ง จึงปรับเปลี่ยนมาใช้ขวดเห็ดวิสกี้ตรา สก็อต ทำให้พบว่าสามารถทนความร้อนได้ดีไม่แพ้ขวดที่ฝรั่งใช้เพาะเมล็ดกล้วยไม้ แต่มีราคาถูกกว่ามาก นอกจากนั้นยังสามารถเก็บไว้ได้สะดวกอีกทั้งยังมีเนื้อที่ผิวด้านใน ให้ใช้เพาะเมล็ดได้กว้างมากกว่าด้วย

เราได้ให้การอบรมแก่ประชาชนผู้สนใจ จนกระทั่งมีผู้ผ่านการอบรมนำความรู้ไปใช้พร้อมทั้งนำขวดแบบนี้ไปใช้อย่างกว้างขวาง จนกระทั่งปริมาณความต้องการสูงขึ้นมากพอ จึงทำให้โรงงานผลิตขวดแก้วสนใจที่จะผลิตขวดลักษณะนี้ออกมาบริการวงการกล้วยไม้ในราคาไม่ต่างไปจากค่าใช้จ่ายที่เคยกระทำกันมาแล้วมากนัก

ช่วงหลังๆความนิยมใช้ขวดแบบดังกล่าว ได้กระจายออกไปยังประเทศต่างๆอย่างกว้างขวาง สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาหาความรู้ ทั้งในมุมกว้างและมุมลึก หลังจากเดินทางไปสัมผัสวงการกล้วยไม้ในต่างประเทศ แม้มีโอกาสพบเห็นขวดลักษณะนี้อยู่ที่ไหน ย่อมช่วยสนับสนุนให้หวนกลับมานึกถึงความสำคัญของพื้นแผ่นดินไทย ซึ่งนับได้ว่ามีกระแสที่ช่วยสร้างจิตสำนึกให้กับตนเอง แม้จากจุดเล็กๆจุดหนึ่ง ย่อมนำไปสู่ความลึกซึ้งซึ่งอยู่ในรากฐานตนเองอย่างสำคัญ

ผู้ปลูกเชื้อสำหรับใช้เพาะเมล็ดและถ่ายขวด ในช่วงเริ่มแรก ประมาณปี 2493 สิ่งที่พบเห็นอยู่ในห้องปฏิบัติการค้นคว้าวิจัยโรคพืชวิทยา ยังมีลักษณะที่ใช้ผู้เล็กๆด้านหน้าเจาะรูให้มีสองข้างผ่านเข้าไปทำงานได้ ด้านบนมีช่องกระจกสำหรับผู้ปฏิบัติงานสามารถมองเห็นมือตนเอง ช่องที่ใช้มีสอดเข้าไป มีถุงผ้าดิบ เย็บทำเป็นปลอกคล้ายแขนเสื้อยืด ส่วนตรงปลายทั้งสองข้าง ใช้ยางรัดติดกับข้อมือ เพื่อป้องกันไม่ให้เชื้อจากภายนอกผ่านเข้าไปกับอากาศได้ นอกจากนั้นแล้วก่อนลงมือปฏิบัติงาน ยังมีการพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อภายในตู้อย่างทั่วถึง แต่ถึงกระนั้นผลจากการปฏิบัติก็ยังพบว่ามิเชื้อราแปลกปลอมเข้าไปขึ้น และเจริญงอกงามอยู่ในวัสดุอาหาร มีผลทำลายเมล็ดกล้วยไม้ทั้งหมด ได้อย่างรวดเร็ว

จากประสบการณ์ดังกล่าว ประกอบกับการที่คนไทยในยุคนั้นมีความกระหายและใฝ่ฝันที่จะเพาะเมล็ดกล้วยไม้ให้สำเร็จ นอกจากนั้นแล้วยังใฝ่ฝันอย่างรุนแรงที่จะเห็นผลงานการผสมพันธุ์กล้วยไม้ เพื่อให้ได้กล้วยไม้ลูกผสม ซึ่งมีลักษณะสวยงามตามจินตนาการซึ่งทุกคนฝันเอาไว้

ประเด็นดังกล่าวนับเป็นจุดสำคัญจุดหนึ่ง หลังจากได้มีการฝึกสอนให้นำความรู้และเทคนิคในการเพาะเมล็ดกล้วยไม้ลงในขวดเพาะ ผู้ที่สนใจนำไปปฏิบัติ มักเกิดความรู้สึกกลัวนักกลัวหนา มีความหวาดระแวง

สูงมากที่ทรงไปว่าเชื้อราซึ่งปะปนอยู่ในอากาศโดยที่ตาคนมองไม่เห็น จะติดเข้าไปในขณะที่เปิดขวดเพาะเมล็ด ทั้งๆที่ก่อนเพาะ ได้นึ่งขวดเพาะและวุ้นอาหารเพื่อฆ่าเชื้อราจนหมดแล้วก็ตาม

ในที่สุด ถึงกับมีบางคนใช้หลอดฉีดยาซึ่งแพทย์ใช้ตามโรงพยาบาล นำมาใช้กับเรื่องนี้ เพราะไม่กล้าเปิดจุกขวด ซึ่งสภาพที่กล่าวมาแล้วนี้เอง ได้เกิดขึ้นช่วงหนึ่งในระหว่างยุคนั้น กว่าที่จะผ่านพ้นมาได้ อย่างเรียบร้อย

นอกจากเทคนิคในการเพาะเมล็ดกล้วยไม้ที่ใช้บรรยากาศปลอดเชื้อแล้ว อีกด้านหนึ่งย่อมมีการพัฒนาคุณภาพของผู้ปลอดเชื้อร่วมด้วย ความหวาดระแวงทำให้ไม่มั่นใจสำหรับคนทำงาน หากได้อยู่แต่เพียงในหม้อคนไทยเท่านั้น ไม่แม้แต่ในบรรยากาศของชาวต่างประเทศ จนกระทั่งมองเห็นจุดอ่อนของคนชัดเจนมากขึ้น

ช่วงที่ผู้เขียนทำงานค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับการเพาะเมล็ดกล้วยไม้ จากการดัดแปลงห้องเล็กๆซึ่งอยู่ติดกับครัวหลังบ้าน ช่วงนั้นผู้ปลอดเชื้อยังอยู่ในสภาพแบบเก่า บางครั้งระหว่างนั่งทำงานนานๆ ต้องการดื่มน้ำหรือต้องการเข้าห้องน้ำ ก็ยังไม่อาจอดนมมือทั้งสองข้างออกจากตู้ได้ เพราะเกรงว่าเชื้อราในอากาศจากภายนอก จะสวนทางกลับเข้าไปในตัว

สภาพดังกล่าวทำให้เกิดการต่อสู้กันขึ้นระหว่างสองด้านภายในรากฐานจิตใจตนเองอย่างสำคัญ ด้านหนึ่งรู้สึกว่ามีเมล็ดกล้วยไม้ที่เกิดจากการผสมโดยจินตนาการของตนร่วมกับกาลเวลาของการรอคอย กว่าเมล็ดจะมีอายุผ่านมาถึงช่วงที่สามารถเพาะได้ นอกจากนั้นแล้ว กว่าจะมีโอกาสให้ต้นพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์มาพบกันได้ คงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก หากเกิดความเสียหายขึ้นในขณะนั้น อาจต้องรอไปอีกนาน

สภาพที่นำมาเล่าให้ฟัง หากมองเห็น ได้อย่างลึกซึ้งคงจะเข้าใจได้ว่า ผู้ที่มีวิญญาน ความรัก ความสนใจอย่างแท้จริง คงจะต้องรักษาความรู้สึกในกรณีหลังไว้อย่างเต็มที่ ทำให้มีความอดทนเกี่ยวกับปัญหาทางร่างกายตนเองอย่างถึงที่สุด อย่างไรก็ตาม ทุกสิ่งทุกอย่างยังไม่จมลงเพียงแค่นั้น หากมีผลกระตุ้นความรู้สึกให้ทำการคิดค้นออกแบบตู้ปลอดเชื้อที่ช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวแล้ว ได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากสิ่งที่กล่าวมาแล้ว อยู่มาวันหนึ่งโดยไม่คาดคิดมาก่อน ได้เกิดปัญหาขึ้นมาอีกแบบหนึ่ง ช่วงนั้นระหว่างนึ่งขวดวุ้นเพื่อฆ่าเชื้อซึ่งแปลกปลอมอยู่ภายในขวดก่อนทำการเพาะเมล็ดได้ใช้จุกสำลีอุดไว้ชั่วคราว หลังจากนำเข้าตู้เพาะเมล็ดแล้วจึงเปลี่ยนเป็นจุกยางเพื่อความมั่นคงในระยะยาวต่อไป

อนึ่ง ขณะที่เปิดจุกขวดเพื่อหว่านเมล็ดกล้วยไม้ลงบนผิวพื้นของวุ้นอาหาร แม้จะอยู่ในตู้ปลอดเชื้อก็ตาม ยังต้องใช้เปลวไฟจากตะเกียงแอลกอฮอล์ ปิดปากขวดไว้ตลอดเวลา อยู่มาวันหนึ่งขณะเปิดจุกสำลีซึ่งใช้อุดปากขวดไว้ชั่วคราว นำออกไปวางไว้ที่หนึ่งภายในพื้นตู้โดยเหตุที่การทำงานผ่านพ้นมาหลายขวดทำให้จุกสำลีมีกองใหญ่มากขึ้น

เปลวไฟจากตะเกียงแอลกอฮอล์เล็ดออกไปถูกสำลีก้อนหนึ่งเกิดเป็นเปลวไฟลุกลามไปอย่างรวดเร็วด้วยความรักเมล็ดกล้วยไม้ถูกผสมซึ่งทำมากับมือ และรอต่อมาเป็นเวลานานกว่าจะมาถึงช่วงที่เพาะได้ ทำให้ผู้เขียนมีความอดทนอย่างที่สุดและใช้โอกาสที่ฝึกให้ตนเป็นคนใจเย็นอีกทั้งมีสติมั่นคง ใช้มือซ้ายกันตะเกียงแอลกอฮอล์ออกมาทางหนึ่งพร้อมทั้งเบนปากขวดออกมาด้วย ส่วนมือขวาทั้งตบและกำสำลีซึ่งกำลังลุกเป็นไฟ

จนกระทั่งดับมอดหมดแล้ว แต่ภายในตู้ยังคงเต็มไปด้วยควัน โคมง นับเป็นบทเรียนอีกครั้งหนึ่งซึ่งควรได้รับการแก้ไข

จากเหตุการณ์ตัวอย่างเท่าที่กล่าวมาแล้ว อย่างน้อยทำให้เกิดความคิดจะพัฒนาขึ้นมาอีก 2 เรื่อง เรื่องแรกได้แก่การแก้ไขปรับปรุงรูปแบบของตู้ปลอดภัยให้มีความสะดวกและปลอดภัยมากขึ้น ส่วนประการที่สองทำให้เกิดความคิดที่จะค้นคว้าหาวิธีเพาะเมล็ดกล้วยไม้จากฝักอ่อน ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากอายุฝักกล้วยไม้หลายชนิดยาวนานมาก หากประสบกับความเสียหาย คงต้องรอต่อมาอีกนาน

ในเรื่องแบบของตู้ปลอดภัย ผู้เขียนได้คิดปรับปรุงต่อเนื่องกันมาเรื่อยๆ นับตั้งแต่ตู้ซึ่งใช้อยู่ที่บ้าน แต่มีวิญญานมุ่งมั่นทำให้กับส่วนรวม นอกจากนั้น บางช่วงหลังเข้าไปปฏิบัติงานในภาควิชาพืชสวนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แล้ว ตนยังได้ออกแบบปรับปรุงตู้ปลอดภัยต่อมาอีก

ตู้ปลูกซึ่งช่วงหนึ่งเคยใช้อยู่ที่บ้าน ระหว่างนั้นชมรมเห็ด ของนิสิต ได้เริ่มต้นขึ้นมาโดยศึกษาแนวคิดจากการพัฒนากล้วยไม้ ผู้เขียนได้มอบตู้ปลูกนั้นให้กับชมรมเห็ดใช้ต่อไป

ส่วนตู้ปลอดภัยซึ่งผ่านพ้นมาแล้ว แต่ยังคงอยู่ที่ภาควิชาพืชสวน หากบรรดาอาจารย์มีเจตนาที่จะสร้างจิตสำนึกให้กับลูกศิษย์ของตน ควรให้ความสำคัญนำข้อมูลและเหตุผลเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้ว บอกกล่าวแก่บรรดาศิษย์ รวมถึงประชาชนผู้ที่เข้ามารับการอบรมภาคฤดูร้อน ให้ทราบ ย่อมมีผลเพิ่มเติมพลังให้เกิดจิตสำนึกรับผิดชอบซึ่งแต่ละคนผู้รับความรู้ ไปแล้ว พึงนำไปปฏิบัติให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ ทั้งแก่ตนเองและแก่สังคมร่วมกัน

ในช่วงปี พ.ศ. 2508 ผู้เขียนได้เริ่มต้นค้นคว้าหาวิธีการที่จะเพาะเมล็ดกล้วยไม้จากฝักอ่อน โดยเริ่มจากฝักกล้วยไม้เข็มแสดซึ่งได้มาจากธรรมชาติ ในที่สุดก็ประสบความสำเร็จภายในเรือนกล้วยไม้หลังบ้าน นอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2509 พร้อมๆกับการนำความรู้เรื่องนี้ออกเผยแพร่สู่ประชาชน ตนยังมอบให้นิสิตภาควิชาพืชสวนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์คนหนึ่งทำเป็นวิทยานิพนธ์เพื่อยืนยันความชัดเจน

ในช่วงปี พ.ศ. 2509 เช่นกัน ขณะเดินทางไปร่วมประชุมและเป็นผู้บรรยายในงานประชุมกล้วยไม้โลก ครั้งที่ 5 ที่มลรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้พบตู้ปลอดภัยแบบใช้ใยแก้วซึ่งมีประจุไฟฟ้าสถิตใช้กรองเชื้อในอากาศ โดยใช้พัดลมหอยโข่งไฟฟ้าดูดอากาศจากภายนอกเป่าผ่านใยแก้วเข้าไปสู่ในตู้ นอกจากนั้นตู้ปลอดภัยดังกล่าวยังถูกนำมาตั้งแสดงเพื่อโฆษณาเทคนิคในการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อกล้วยไม้ โดยบริษัทธุรกิจกล้วยไม้แห่งหนึ่งจากประเทศฝรั่งเศส

จากภาพดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนได้แง่คิดที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประเด็น ประเด็นแรกกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะนำเทคนิคการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อมาใช้กับวงการกล้วยไม้ โดยที่มองเห็นประโยชน์ทางการค้าอย่างชัดเจน ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากรู้ว่าวงการกล้วยไม้ของไทย ได้เปลี่ยนแปลงมาถึงจุดซึ่งพร้อมที่จะรับเทคนิคดังกล่าว ส่วนประการที่สอง ตู้ปลอดภัยซึ่งนำมาตั้งแสดง คนไทยน่าจะใช้วัสดุที่มีอยู่ภายในประเทศนำมาสร้างได้เอง

หลังกลับจากการเดินทางครั้งนั้นแล้ว ไม่เกิน 1 ปี ทั้งสองประเด็นก็เป็นความจริงขึ้นมาได้ คงไม่ขอ
เจาะจงไปในรายละเอียด ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากเขียนไว้ในที่ต่างๆหลายแห่งแล้ว แต่ใคร่ขออนุญาตนำเสนอ
ประเด็นการออกแบบตู้ปลอดภัยมากล่าวต่อไป โดยเน้นความสำคัญที่จิตสำนึก

ช่วงนั้นผู้เขียนประเมินค่าใช้จ่ายในการตั้งตู้แบบนั้นมาใช้ในประเทศไทยรวมรายละเอียดทั้งหมด
สำหรับตู้ขนาดเล็ก ประมาณ 50,000 กว่าบาท หลังจากนั้นได้ออกแบบเองโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งหาได้ภายใน
ประเทศ ตัวตู้ทำด้วยไม้สัก ขณะนั้นสามารถทำได้ในราคา 4,500 บาท ช่วงนั้นเพียงสั่งซื้อแผ่นใยแก้วจากต่าง
ประเทศเข้ามาเท่านั้น อย่างอื่นทำได้เองทั้งหมด ตู้ใบดังกล่าวช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานได้สะดวก หาก
คิดจะลุกจากที่นั่งไปทำอะไรอย่างอื่นเท่าที่จำเป็น ก็สามารถกระทำได้ แม้จำเป็นประจำ ก็ไม่ต้องมีถุงมือหรือสิ่ง
ป้องกันอากาศที่เปื้อนปนด้วยเชื้ออื่นๆ เข้าไปในตู้ได้ เนื่องจากอากาศซึ่งผ่านการกรองมาจากด้านบนเรียบร้อย
จะระบายออกมาทางด้านหน้าตลอดเวลา

ผู้เขียน ได้กล่าวไว้แล้วเป็นช่วงๆว่า การปฏิบัติงานเท่าที่ทำมาแล้วตลอดชีวิต มีความมุ่งมั่นทำให้ทุกคน
โดยที่ตนเองไม่หวังสิ่งใดตอบแทนทั้งสิ้น ดังนั้น ในช่วงเวลาถัดมาตู้ใบนี้ซึ่งเป็นใบแรกที่สร้างขึ้นภายใต้ระบบดัง
กล่าว ได้ถูกนำไปมอบให้องค์กรชาวสวน ซึ่งเชื่อว่าจะน่าจะเป็นของชาวสวนเอง

ต่อจากนั้นมาจึงพบว่า ในที่สุด ได้ถูกนำไปใช้ทำต้นแบบผลิตเพื่อจำหน่ายเผยแพร่ออกไปยังที่ต่างๆ
อย่างกว้างขวาง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

เวลาผ่านมามีอีกช่วงหนึ่ง อยู่มาวันหนึ่ง ผู้เขียนมีโอกาสเดินเข้าไปในห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้
ซึ่งเคยมอบตู้ดังกล่าวไว้ให้ หลังจากสอบถามกลุ่มผู้ใช้งานจึงรู้ว่า คนเหล่านั้นไม่ทราบความเป็นมา แม้
กระทั่งตู้ถูกที่เขากำลังใช้งานอยู่ว่าเป็นตู้แรกของประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นโดยฝีมือการคิดค้นโดยคนไทยเอง

จากเหตุการณ์ดังกล่าว คนจึงได้ขอตู้กลับคืนมา และนำไปหาที่เหมาะสมเพื่อเก็บไว้เป็นความรู้
ช่วยให้มีผลกระทบให้เกิดจิตสำนึกแก่ชนรุ่นหลังต่อไป

ยังมีเรื่องที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวคือ ระหว่างที่มีการอบรมกล้วยไม้ภาคค่ำ ซึ่งผู้เขียนและคณะได้
กระทำอย่างอิสระระหว่างช่วงเวลาเย็น หลังจากเลิกงานประจำของคนทั่วไป ช่วยให้มีส่วนสนใจเข้ารับการฝึกอบรม
เพิ่มขึ้นทุกปี

มีอยู่ช่วงหนึ่ง จำตำรวจซึ่งทำงานอยู่ในฝ่ายธุรการของกรมตำรวจอาวูช ปานจับ ได้เข้ารับการอบรมด้วย
การอบรมได้ผ่านมาถึงช่วงของการฝึกเพาะเมล็ดกล้วยไม้ ซึ่งแต่ก่อน เราเคยใช้เครื่องมือที่ปลายมีลักษณะคล้าย
ห่วงลวด ตักลูกกล้วยไม้เล็กออกจากขวดหนึ่ง ไปใส่อีกขวดหนึ่ง

จำศิษย์เอกอาวูช ปานจับ ได้ออกแบบซ่อมสำหรับตักลูกกล้วยไม้จากขวดหนึ่งเพื่อถ่ายไปปลูกลงในอีก
ขวดหนึ่ง ช่วยให้เกิดความสะดวก คล่องตัว และมีการสูญเสียน้อยลง

หลังจากนั้นมา ปรากฏผลว่า นอกจากคนไทยที่นิยมใช้แล้ว ผลการปฏิบัติจากเครื่องมือดังกล่าว ทำให้
มีกิตติศัพท์ ทราบไปถึงต่างประเทศมีชาวยุโรปตะวันตก ซึ่งเดินทางมาประเทศไทย ได้หาซื้อกลับไปใช้ใน
ประเทศตน จนกระทั่งเรื่องลือไปไกล ต่อมาเมื่อผู้ตั้งชื่อ เครื่องมือชนิดนี้ว่า ปานจับ เพื่อเป็นเกียรติ แต่ผู้คิดค้น

สรุปจิตสำนึก

ในอดีต ผู้ใหญ่ในสังคมไทย เคยสอนลูกหลานไว้ว่า ขอให้สำนึกถึงบุญคุณของสิ่งที่ผ่านพ้นมาแล้ว เนื่องจากมีผลช่วยให้ผู้ปฏิบัติเจริญก้าวหน้าไปสู่อนาคตได้อย่างมั่นคง

ความจริงแล้ว หากใช่เป็นการยกย่องกัน โดยทั่วไปไม่ ความหมายของคำสอนนี้มุ่งไปที่การรักษารากฐานจิตใจของผู้ปฏิบัติให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น หรือในหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ช่วยให้เกิดสติที่จะก้าวต่อไปภายหน้า มากกว่าการก้าวหน้าไปเพราะความโลภ

อย่างน้อยก็ควรจะสำนึกอยู่เสมอว่า การทำมาค้าขายอยู่ได้ในปัจจุบัน มีเหตุสืบเนื่องมาจากการที่ชนรุ่นก่อนได้บุกเบิกไว้ไว้ด้วยความยากลำบาก

สิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด เป็นเพียงตัวอย่าง ซึ่งหยิบยกมาเพื่อให้มองเห็นความจริงเท่านั้น แท้จริงแล้ว ยังมีอีกมากมายหลายเรื่อง ที่ไม่อาจนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ได้ทั้งหมด นอกจากนั้น สิ่งที่น่ากล่าวต่างก็เป็นเพียงด้านรูปวัตถุ

ส่วนด้านที่อยู่ในจิตวิญญาณผู้คิดริเริ่ม ซึ่งยากที่จะนำมากล่าวเป็นรูปธรรมได้ แต่ก็เชื่อว่าไม่อาจเห็นได้ ถ้าแต่ละคนมีรากฐานความเป็นตัวของตัวเอง หยั่งลงสู่พื้นดินอย่างลึกซึ้งย่อมรู้ความจริงจากใจตนเองได้ไม่ยาก อีกทั้งยังสามารถ ช่วยให้เกิดสติได้อย่างลึกซึ้งด้วย